

ایشان محمدحراث آیدارف (القارغالی).

ایشانلر غه خطاب!

ناشری: عیق الله عثمانی

تکرار طبع ناشرینگدر.

استرلیتماق ده «نور» مطبعه سی.

Стерлитамакъ

Типографія Т-ва „НУРЪ“

1911.

بسم الله الرحمن الرحيم

ایشانلرغه خطاب!

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على اشرف المرسلين سيدنا
ومولانا محمد وآله وصحبه اجمعين.

حمد، صاوة صوگنك: «ایشانلرغه خطاب.» اسميله بر رساله يازدق قصد
ایله کوبدن اویلائوب یوری ایدم، چونکه ایشانلرmerz آراسنك خلافی شرع اشلر
ککوب ایشلدی هم کورلدی. درست ایشانلرmerz آراسنك عالم وفاضل
اولغرییه بار، لکن، آنلر بارمق ایله صانارلق درجهده آز اولوب، کوبیز
فنا حالدهلرmerz.

«ایشان» دیو اسم بیرلو «بنار» طرفندن ککوبرك ایشانلر کیلدکن
هم علمامزنك کوبسی شول طرفنك اوقوب، علم آلوب قایتدقلرنندئر. اصلك
تصوف وطریقه اسمی ویرلهدر. بو زمانارده طریقه، صوفیلق، ایشانلق اسمی
ایله قیاینگان قباحتر آز توغلدر. خصوصاً قزاق وباشقرط قرداشلرmerz اچریسنك
نادان ایشانلر ککوبایدك؛ ایشانلق اسمی ایله ئاللهنی قدرلی ئهشهکی اشلر
اشاگانلری ایشلدی. بو اشلر البته نادانلق سایهسنك قیلنهدر. اوشبو حاللردن
قورطلمق ایچون تصوف، فی نرسه، شریقت، طریقت، فی نرسه ایکنللكلرن
هم مشایخ کرامنك بعضلرینك ترجمهء حاللرن بیان ایتوگه لازم کوریلهدر.
صوفیه مذهبی نفحات الانسده پیغمبرmerz علیه السلامنن ایکی یوز ییل صوگره،
ابو هاثم الصوفی دیکن کشینن ظاهر اولدی.

خافاً عباسیدنك آخرغی عمرلرنك خاق آراسنك اخلاق سزاق هم سفاهت
ککوبایدی؛ اولگی خایفهلر اوقوغه، عامگه طروشقانلر، عالم وفاضل آدملرنی
امیر ایتوب قویفانلر. عالملر سایهسنك گوزل عمر ایتوب، زور قوت حاصل

ایتوب، پادشاهلقلرین زورایتقانلر، ملتنی آلغه یبارگانلر. آخرغیلری ایسه نفس آرزوسینه ایاروب کوبراک چاریه لر ایله صحبت ایتمش لر. محبوبه چاریه لرینلک خاطر ایچون اش باشینه جاهل آدملر قویغانلر، نادان آدملر اوز کیف لرچه حکم سوروب جبر، ظلم کوبه یگان؛ اوقو، علم آزاغان. یاشلر آزاچ طبیعی اوله رق تبه لری آراسینه ده بوزقلق طارالوب دولت عباسیه نلک بالکلیه بتووینه سبب اولشلر.

خلفاً عباسیه نلک شول سفاهت وقتلرنک ابو هاشم الصوفی دیگان آدم چغوب: «بیغمبر عه وخلفاً راشدین حضرتلری بو خلقلرده بولمادیلر!» دیب صوفیه اسمنک بر مذهب چغاردی، منهنک منهنک اساسی اخوت لکنی برکت مکلک، شفقت و مرحمت ایله اولقی، دنیاغه رغبت قیلما سسلق ایدی. دنیاغه رغبت قیلما سسلق معنی سی کسب ایتما سکه دیگان سوز توکل (بلکه کسب حاصل اولغاننی سفاهتکه، خرامغه، جبر، ظلمغه صرف قیلماو؛ کسب ایتوب بایلقنی علم، معرفت یولینه، فقراغه شفقت قیلوغه، یتیم خانلر صالحه، ملتنگ آلغه بارووینه صرف قیلماقلدر. اوشبوروشچه قیلغاننک دنیاغه رغبت قیلنغان بولوب طابله در بو خصوصک اولغان بر حدیث شریف بیان قیلماغه موافق طابدم. (الفقر فخری) یعنی فقیرچیلک مینم ماقناچم در. بو حدیثی حدیث موضوع دیگانلرده بار. محدثین دن حدیث دیگان کشی ایته: بو حدیث مؤؤل دیب. فقیردن مراد: «احتیاجم الله تعالی گه آندن باشقهغه محتاج توکل» دیگان سوز دیب.

الحاصل اون مکللی بای افندینگ آنچه سی خدای تعالی نلک محبتن کوکلندن چغارمی، خدای تعالی نلک فرض، واجبلرینی ادا ایته، خرامغه طوتمی، شرع قوشقان یرگه گنه صرفی ایته؛ اوقو یولینه یاردم ایته. بو کشی: «الفقر فخری» بولا آلادر. چونکه خدانک محبتی کوکلنک بولدی، آنچه سی خداینی اونوتدرمادی. بر آدمنگ اون صومی خداینی اونتدره، شول اون صوم ایله اچه و باشقه شهه کی اش قیله، شریعت ایله هم دین ایله اش یوق، آقرا، باقرا، سوگنه،

خدا دن قورقمى. بو كشى: «الفقر فخرى» بولا آلمى. چونكه خدا نك محبتى
 كوكلنك بولمادى، خدا نى اونتدى. ديمك كه: «الفقر فخرى»: خدا نى تعالى گه محبت،
 هم احتياج ايله ماقتانامن! ديگان سوز بولوب قالادر.

ابو هاشم الصوفى نغزات الانس بيانچه بويله در: «ابوهاشم الصوفى
 شامك شيخ اولمش اصلى كوفيدر. سفیان الثورى حضرتلرى ايله معاصر اولغان.
 سفیان الثورى (۱۶۱) يوز آلتمش بير هجریه ده دنيا دن كوچمش.» سفیان
 الثورى ايتهدر: «اگر ابو هاشم بولمه ايدى نچكه بولغان ريانى بلمهس
 ايدم، اگر آنى كورمهسهم صوفيلق نيدر بلمهس ايدم» ديمشدر

صوفيلرغه اول خانقاه شامنك (رمله شام) ديگان اورنك بنا ايدلدى.
 سببى بو: «امير ترسا بر كون صونارغه چقنقنك يولك صوفيلر طائفه سنن
 ايكي آدمنى كورهش. بو آدمار يول قريينك بر برى ايله قوجا قلاشوب،
 عايت محبت ايله كورشكانلر، شول يرده اوطوروب طعاملرنن نى بولسه شونى
 اورطايه قويوب، آشامشدر، طعامن صوكره بيك محبتلى صورتك آيرلشدر.

امير ترسا گه بو ايكي آدمنك فعللرى بيك مرغوب كورنمش، آنلرنك
 برسون چاقروب صوراعان: «بو آيرلغان ايداشك كملك اول؟» صوفى: «بلميم!»
 امير: «بو آدم نى يرلك؟» صوفى: «يوق، بلميم!» بر برنك ايله بو قدرلى
 محبتكزگه سبب نرسه؟ صوفى: «بو بزنىك طريقتمزدر. سزنىك برر اورنكز
 بارمى؟ صوفى: يوق.»

امير - بن سزنىك ايچون بر اورن بنا ايتهرمن سز شول يرگه چيولورسز!
 ديدى. صوكره امير رمله شامك خانقاه بنا ايتدى؛ اول بنا ايدلگان خانقاه
 امير ترسا خانقاه سيدر.

صوفيه منهبلرى صوفنن يعنى يوننن كيوم هم اولررينه مخصوص بوروك
 كيگانلر. توسلرننن هم قيافتلرننن بر برينك كم، نيندى يرلك ايكل.
 نون بلمهسلرده، بر مذهبده بر طريقته اولغانقلرين بلگانلر.

حاصل ابو هاشم الصوفى خلفا عباسيه نك آخرغى عهزلرنك صوفيه منهبى

چغاروب خلقنی اخوت یعنی قرداشلکنی برکتو یولسینه دعوت ایتسه ده بیک نق قابلاب آلمان سفاهتنی بتوره آلمان. صوفیلیق اخوتنی نغتو. برکتو، محبتنی برکتو، بر برسی ایچون جان فدا ایتوب ملکه خدمت ایتودن عبارت اولغاچ، پیغمبر (صلعم) طریقی اولادر. صوفیه اسمی بیرلو ابوهاشم الصوفین اولادر. صوفیلیق؛ گوزل خلقلی بولمقن، ناچار خلقلردن صاقلانمقن عبارت اولسه پیغمبر (عم) خلقنک کمالنک ایدی. برنجی اجتهادیک خلق توزاتوب، قرداشلک برکتک اولدی. حق تعالی حضرتی کلام قدیمک، حجرات سورهنک: اخوت خصوصنک: «انما المؤمنون اخوة فاصلحو بین اخیکم!» دیدی. پیغمبرمنک خلقی کامل ایکنلیگی آیت ایله اثبات ایدلدی: «أَنْتَ لَعَلَىٰ خَلْقٍ عَظِيمٍ» بیوردی. بو خصوصک حدیث شریف: «بُعِثْتُ لَأَنَّ أُمَّتَهُم مَّكَارِمُ الْأَخْلَاقِ» یعنی کورکام خلقلرنی تمام قیلحق ایچون یبارلدم، بیوردی. کورکام خلقلر ایچون حدیث شریف بیک کوبدر. بزنگ کچکنه رساله مزگه صیمه یهچق، آگا جلد لرجه کتاب یازمق لازم کیله در. شولای بولسه ده بعضیلرن بیان ایتچکمز؛ افضلُ الْمُؤْمِنِينَ أَحْسَنُهُمْ خَلْقًا یعنی مؤمنلرنک کورکامراگی خلقک کورکامیدر؛ ان الْمُؤْمِنِينَ يَدْرِكُ بِحَسَنِ الْخَلْقِ دَرَجَةَ الْقَائِمِ وَالصَّائِمِ يَعْنِي كُورْكَامِ خَلْقِ سَبِيلِي مُؤْمِنَلَرْنِي يَوْقَلَامِيچَه اوتکارگان کوندزلرنی روزه طوتقان زاهدلر درجه سنک درلر.

محبت خصوصنک: «ان الْمُتَعَالِينَ فِي اللَّهِ فِي ظِلِّ الْعَرْشِ يَعْنِي خُدا ایچون محبت ایتوشکان کشیلر قیامت کوننک عرش کوله گه سنک اولورلر دیدی. طریقت دن، صوفیلقن مقصود اوشبو نرسه لردر. صوفیه کتابلرنک طریقت خصوصنک سوزلر کوب، اصل پیغمبرمز (عم) دن سلسله ایله کیلیکن هر وجه ایله بیان ایتلر. حدیث شریف: «الشريعة اقوالی، والطريقة افعالی، والحقیقة احوالی» یعنی سوزلرم شریعتدر، فعللرم طریقتدر. خدا طرفدن کیلگان هر تورلی احوالم حقیقتدر. دیهش. اصل اسنادلری پیغمبر (عم)

«جرت قیلغاند، مغاره‌گه ابوبکر الصدیق حضرتلری ایله کردکلرنه، کفارلر کیلوب غار آوزنه سویلاشکن وقتلرنه در. حضرت ابوبکر: «یا رسول الله سیگا بر ضرر کیلمهسه یارار ایسی دیب قورقهمن» دیکن رسول اکرم: «قورقه! ان الله معنا یعنی حق تعالی حضرتلری بزنگ ایله» دیب توجه ایتوب قلبینه سکینت ووقار حاصل قیلدرغان. توجه سببندن خدا تعالی ننگ اوزلری ایله برگه ایکنینه یقین حاصل اولمش. یقین دن مقصود خدا تعالی ننگ عظمتون بیوکلگن کشف ایتوب، مجرد حق تعالی ایچون سجه قیلودر. جهنم دن قورقمای، جنتینه کروگه رغبت ایتمای، آنه اشیه یوق، او یغده کیتورمی؛ طریقتنگ حاصلی اوشبونمای نرسه لردن عبارتدر. بونی حاصل ایتوگه کورکام خلق، تواضع، تحمل، صبر، شفقت، مرحمتی اولقدر. نهملی شول درجه گه قدر یتکرو کیرک. دیملرکه باشکن بهروب یارسلر؛ یارم دیگل، اچیگه پچاق طقسه لر؛ قوچاق قیل دیگانلر. بو خصوصه بزم یدرمز حضرتنگ شعرلری بار، اوزمچه آنیه اوشبو اورنه یازونی موافق طابدم.

شعر

کیسه قولدن، یخشیلیق قیل مرد بول!

قوشلوب ی—اخشیلرغه اهل درد بول!

کم؛ جفا کیسه، سین آکا قیل و—ا؛

کم؛ قیلور مرموم؟ سین قیلغل ع—طاً.

هر کم آ—دگه کیسه سرزنش.

کیسه ق—ولدن، قیلغل پرورش.

کم؛ باشک یارسه؟ انی یارم دیگل!

جاننن آرتق دوست ویارم دیگل!

کم سکا بولسه یمان، اورسه پچاق؛

یخشیلیق قیل، سین آنی قیلغل قوچاق!

کم سن قووالاسه قیلسه خشم،
جای بیرگل، سین آکا بالای چشم!
کم یمانلق قیاسه سین قیل یاخشیلق!
یاخشیلق قیل، یاخشیلق قیل، یاخشیلق
سده بولسه اوشبو ایتولگان خصال؛
اول زمان طابقان کمال لایزال.

دخیه نفس حقنه ایتکان شعرلری.

من، چون کویام، من چون کویام؟ آه، آه!
روی سیاهم، روی سیاهم آه، آه!
دل سیاه، باطن فجور، حالم بتاه؛
شرمسارم، شرمسارم، آه، آه!
منکه دارم صد هزاران خطا؛
غوطه بخر کناهم آه، آه!
باشک هوشم، یوزده شرم قالمادی
نه شکر، نه صبر طاقفت آه، آه!
ظاهرت همه عجب، تقلید ریا؛
باطنت خیف، صد هزار خیف! آه، آه!
حضرت احمدی القارغالی.

شفقت و مرحمتنی شول درجه ده حاصل ایتمک لازمه، بر اتنک آباغینه
شرپی قادالوب، آچرغالانوب قچقرسه، سین آنک ایچون اوزیکه قادالغان کبک
ایتوب اچین یوراکک آچتسون، مرحمت ایله شرپی سن آل دیگنانلر.
طریقت دن مقصود اوشبو خلقلرنی حاصل ایتودر.....

خطاب وندأ!

ای، حضرتلر! وای، شیغلر! وای، ایشانلر! عزیزلرم، قاریق حالزگه اوشبو بیان ایدلگان شفقت مرحمتلر نره قدرسی بزرده باریم؟ قایده بزرده؟ بو درجده صبر، تحمل، قایده بزرده حق تعالی ننگ مجرد الوغلقون کشف ایتوب عبادت قیلو، ای، عزیز قرداشلرم! افندیلرم! «الانصاف نصف الدین» مضموننچه ازگنه انصاف کوزمز ایله قاریق واولیق! بزننگ قیلغان عمللرمز بالکلیه (فلان) دیب ایتورلک بیت! بزرده انانیت، اوز اوزمزی آرتق کورو؛ اورنی کیلگانه کشف وکرامات ایله ماقتانوی؛ مجلسلرده سفسطه، اسرائیلیات حکایه لرن سویلاب خلقنی ساتاشدرو؛ ممکن قدرنی بولسه ده طابوب خلقنی اوز طسرفهزغه اوشدرب، کسه گه طوترودر. ظاهرده زور چالما؛ قزلسای، یاغلی، آقلی چاپان ایله صوفیلیق صانوب طریقت کورساتوب؛ باطنه بالکلیه باشقه در. بر برمزنگ مریدلرن طارتوب آلو، آننگ طریقی بزننگ طریقه خلاف، بزننگ شیخن قالغان کشیگه ایکنچی گه کرورگه یارامی: یا ایسه بو بزننگ اتکایین قالغان ایدی. یوق یرگه بارغان ایکن بزرگ تیوش ایدی دیب قوطورتوب، کشیلر قوشوب چغارب. آالشلر؛ نادان مسکین لرننگ باشلرن قاطرودر. موننگ اوخاشلی اشلر بیک کوبدر همه سی کسه قایغی سی ایکنلکنده شبه می بار؟! زور چالما ایله بوگولگنه باشنی بر انصاف ایله کوتاروب، چن کوزنگر ایله قاره سگز انشا الله تعالی حلق کورنور. خصوصاً بو وقتلرده قازاق قرداشلرمز آراسنه بیک کوبایوب کیتدک، خیوا، بخارا، اورگانچ، تاشکندن ایکی اوچ آی آراسنه ایشانلق، شیخلنی آنچه غه صانوب آلوب قایتلر. آنلرده خانقاه آچو بیک زور درجه بولادر هم کوب مال جیوله در، چونکه اوتوز، قرق، یاکه یوز آدم بر یولی مال قولاب کیله در. خلق کوب بولسه، شول قدرلی مال کوب آغا؛ شوننگ ایچون نیچکله طنطنه لی صورتک آغا انیسون جموب آچه در. طنطنه لی صورتک آچام دیب طروشه

طورغاچ كوبراك وقتىك صوغىش توبىلەش چىغوب قوبىدەر.

سويىلەرلىرىنە قاراغانىك توبىلەش شولاي چىغا ايكان: بىرى خىوادىن ايشانلىق آلوب قايتىغاچ قىرداش روغن جىيىوب خانقاھ آچمىچى بولوب بىر وقت تىعىن قىلە ايكان، معلوم وقتىك جىيولغان لىر خانقاھسى آچلغان بو ياڭا ايشاننىڭ ياقىنلىرى، باشقە ايشاننىڭ بولغان ياقىنلىرىنى اوڭوتلەپ اوزمىزنىڭ كىشى قايتىدى، اوزمىزنىكون كوتارىك دىيە ايكان. شول وقت باشقە ايشان مريدلىرى كىلوب، سىن بىزنىڭ ايشان مريدى ايدىڭ دىوب طارنىشوب، طاوش ككوتارىلوب توبىلەش بولوب ككىتە ايكان.

اى، عزيز قىرداش قازا قىلم! اساس شرىعتنى بىركىر بولغان طرىقتى بو روشچە جىڭك، جىدال، توبىلەش ايلە باشلاو كىي قىباحتلىك بوزوقلىق بولورمى؟ بومىدىر طرىقت! بومىدىر شرىعت! بومىدىر قىرداشلىك! بومىدىر كشىلىك؟! بو اشاردىن مقصود، نى، ايكانى اوز اوزىدىن بىلنوب طوره. بىڭا خلىق بولسون، مىن زور بولىم، قوى، صغر كوب بولسون! فلان خانقاھ آچقاننىڭ فلانچە بولدى دىب ماقتانو اىچونىڭ ايكانىلىكى معلوم بولوب طورادىر. قىزاق قىرداشمىزنىڭ اچنى بولغان ايشانلىرىنىڭ كىوبسى قىرائت بىلى، اوڭو، يازو بىلگانىك بىك سىراك، قىرائت بىلەگاچ، امام بولورغە قىرائتىكە اوصتاراق بىر خلىفە آلوب امام ايتەدەر. اوچەر، دورتەر خاتون آلو عادت بولغان، خاتون آلفاننىڭ دە بايراق ماللى راق بىردىن آلونى قارىلەر. بىر ايشاننىڭ اوچ خاتونى بار، دورتنچىگە بىر باي قازاقىن قالغان خاتوننى آلورغە ارادە قىلوب، خاتون قىز آراسىدىن خىر سالىزوب، تونلە خاتونلىرى يوقلاغاچ، اوزى اجىبىە خىسستونىغە باروب سويلاشكان. تون اورطەسنىك نىسكاملورغە، مېرد مال اىچون يىات بىر خاتون ياننىڭ يىروگە نىندى شرىعت، نىندى طرىقت، قوشە ايكان؟ بو نىندى ايشانلىق بولورغە كىرك؟ واى انصاف! واى وچىدان! بىز ايشانلىرىدىن يىراق قاچىڭ، بىزنىڭ بو بارشەز اخوتى بىركىتو تىرگىل بىلكە آىروغە طوغرى كىلەدەر. بىز بىغىمىر (عم) نىڭ: «من فرق بىنى فلىس منى» دىگان خىدىث شرىفنى طوغرى كىلەمىز (آرامزغە آىرما سالغان

كشى مېندن توگل) بزنىڭ آرامزغه كرماس ديدر. يوقارىك سويلنگان حدينلرغه قاراغاند بزنىڭ حاضرگى صوفىلىق، ايشانلىق، نى، بولوب قالا؟ موندە «آق ملا» نىڭ بىر ايكى شعرن يازونى موافق كوره مز:

باي—لانغان طمع مننان تلمز بار؛

اش—مز اوزمزگه دليل ب—ولدى

نيچه يرگه شيطان توزاق قوروب سالغان.

شاهبازلر قاق طاغينه كوچوب كىتكان؛

اورنينه قوزغون، بايغوش قونوب قالغان.

بيك درست ايتكان الله نىڭ رحمتىك بولسون! بز خلق آراسينه دوشمانلىق

اورلغن سالوب كىتسەك، بزگە لعنت ايدر لر، قېزمزگە لعنت باروب طورر.

بوميدر ايشانلىق؟ بوميدر آنىن ايتە طورغان فائىدە؟! وجدان، انصاف، ايشان

حضرتلر! اخوتنى بوزا طورغان واقعهلر ميشار قرداشلارمز آراسىندە بار:

«ساراتوف» غوبيرنەسى، خاوالين اويازى ميشار قر داشلارمز آراسىندە ايكى

تورلى ايشان بار. برسنىڭ مريدى ايكنچيسن كافر ديلر. موندن آرتق قردا—

شلك نى بوزە تورغان نرسە بولورمى؟! . . . . دوشمانلىق شول درجەدە كە: «مىكەن

بولسە حكومتكە عريضە ويروب اوچ آلورغە طروشەلر.» حتى قضايلرغە قىردە

شكايىتلرى بارە طورغانلر. كفر مسئلەسى قىزق! هر ايكىسى مسلمان، قرآن

اهلىنن، كىمە شهادت كىتورەلر، مسجدكە بارەلر؛ بىر برسینه اوييلردە، شولاي

بولە طوروبەك كافر لعنت، باطل، طريقتە سېن دىب سوگشەلر.

اى قرداشلر! سىلردە انصاف قايدە كىتدى؟! كىمە شهادت كىتروب، مسجدكە

باروب، ناز اوتقان كشى نيچك كافر بولا؟ هر قايلورمز «لا اله الا الله محمد رسول

الله» كىمە سېنە جيولغانمز شول كىمەنى اعلام قىلوغە جانمىزنى، مالىزنى، بالالىرىمىزنى

فدا قىلوغە حاضر بولغان مسلمان بولسەق نيچك كافر بولامز؟! ايشان لىق اخوتنى

بركتە طورغان يول بولسە بزنىڭ ايشانلارمز صوفى لغىمز، نى، بولوب قالا؟! واى

نادانلق! وای نادان مریدلر! وای ایشان افضیلر! شوشی حاللرنی باه طوروب نفسکز ایچون مریدلرنی بو فعلدن طیهاغاج نیندی ایشانلق، نیندی طریقت اوله در؟ بولای بولسه ملتنی بتوره مز، آیاق آستینه طاشلیمز، هلاک ایته مز، بد دعاغه قلامز. اوزمز «طریقت ایله نفسنی چیکه مز، نفسکه قارشنی کیله مز» دیگان بولامز فقط بو سوزلرمز آوز دنگنه ایتله در عملک یوق.

انصاف ایتکز قرداشلرم، مینه سزنگ کبی ایشاننگ برسی من. قرداشلکنی برکته طورغان محبت، مرحمت، شفقتنی اورنناشدره طورغان طریقتنی ضلالتکه آلامشدرساق دنیاده ملت قارشنی سنه؛ آخرتک خدا قارشنی سنه نی، جواب بیررمز؟ نه، یوز ایله طوررمز؟... ندادانلغمز سبیلی شریعت ایله طریقت آراسنک آیوما یاصاب، شریعتنی طاشلیمز...

امام ربانی مجدد الفی ثانی حضرتلری: «طریقت ایله حقیقت حادم الشریعت» دیدر. امام ربانی مکتوباتنگ ۱۷ نچی مکتوبنک بیان ایله در: طریقت و حقیقت شریعتنگ تمایزیندر. علوم شرعیه ایله علوم صوفیه آراسنک هیچ تفاوت اولمادیغنی بیان ایله در.

حضرت رسول محبوب رب العالمین هر خصوصه خوب، ودرغوب و محبوبر. آنک ایچون کلام قدیمک: «انک لعلی خالق عظیم» «انک لمن المرسلین»، «وان هذا صراطا مستقیما، فاتبعوه ولا تتبعوا السبل» دیه در. رسول اکرم (هم) گه اتباع هم طریقت ما سوی دن هر ایکسی منع ایله در. رسول اکرمگه شکر و باشقه لرغه اعلام هدایت ایچون: «وخیر الهدی هدی محمد علیه السلام» دیدیلر. دخیک ادبنی «ربی فاحسن تأدیبی» بیوردی. باطن، ظاهری اتمام و تکمیل ایله. مثلا دروع و کنبی لسانه کتورمک شریعت و قلبه خطور ایله کنبی نفی ایلمک طریقت و حقیقتدر. اگر نفی تکلف و تحلیل ایله اولورسه طریقتدر. هر نرسه محبوبنک اخلاق و شمائلی بولنمش اولسه، اول نرسه دخیک محبوبه تبعیتیه محبوب اولور. آیه: «فاتبعونی یحبکم الله» شریعت ایله طریقت و حقیقت بر درلر آرازلرنک هیچ فرق یوق. اجمال و تفصیل و استدلال و کشفدر. بر حقیقت

شریعتنىڭ خىلقى اولورسە مردوددر. شریعت ایله طریقتنى آیرغان آدمار جاهلدر. شریعت امرلرن، طریقت امرلرینه باشقە بلورلر اصل مقصود۔ لرینى شریعتدن باشقە نرسەدن استیلار. شریعت ایله ماناشونى بالالق حساب ایدنار ضلالتدەر. دخیکە امــام ربانى مکتوباتنىڭ ۳ نچى جلدینىڭ ۲ نچى مکتوبىنىڭ سیر صوفیەنى اوچ قىسمگە بولگان بىك اوزون سويلانگان. حاصل اخلاق رزىلە تمام کوتاریلوب: اخلاق همیكە ایله متصف اولودر. بو عین شریعتدر. مراق ایبن آدم مکتوبانە باقسون! دخیکە مکتوباتنىڭ اولگى جلدینە ۲ یوز ۷ نچى مکتوبىنىڭ صوفیە طریقتنىڭ سلوکنن مقصود اولان بودرکە: حقیقت ایمان معتقد شرعیەیه یقین زیاده اولوب، دخى احکام فقویەنىڭ اداسنىڭ یسر حاصل اولقدر. آنىڭ وراسنىڭ بر امر دیگر دگلدەر، دیمش.

بونلردن آڭلاشلىكە شیخ، ایشان اولغان كىسه علم ظاهرده عالم اولق شرطدر. عالم بولمىسه ظاهرى وباطنى بر باد وهلاك اولاقق. علم ظاهر حاصل ایتمهینچه، شریعتى ياخشى آڭلاماینچه مجرد نادانلق ایله تیزرك ایشانلق آلوغه طرشمق، بر نوع ككسب یولینه كروشمك اولوب قالادر. شولای بولسه شریعت، طریقت، حقیقت، عبادت همەسى آلتونغه اولادر.

واى، صارى شيطان! اللهغه عبادتدن سویره ب چغاروب، اوزيگە عبادتكە قوشاسىڭ!....

مونە آلتون خصوصنىڭ بر ايكي سطرغنه بولسەده ایسكى مئرسەلسرده شاکردلریمزنىڭ خياللانوینى یازب کیتماکچى بولام مقصدن خارج بولسەده.

آلتون

(خیال و حقیقت)

ای مثلا آلتون، یعنی مثلا شولای شول. ای! اما ایبىش، اوقوب چققاچ فلاچە باينىڭ قىزن آلسەڭ! یوزار ايدىك بىالله دولتكە! - آنىڭ قىزى یمسز

بیت! یوق، سویلمه! آلتونی ماتور، آلتون بولسه ماطور طابوله- آنسی درست ایبدش! مثلا فرض قیلدق، آنه خدای بیرسه: سلم شریف، میرزا، توضیح وملا جلال کوروب چقسهق؛ اولغه قایتساق، فلان بای زور علماً مجلسی یاساسه، اولمزنک فلاجیه زور حضرت ایله مناظره چغارساق، «چونتام» ایله بر ئوتوب آلسهق خلق شاق قاطوب، فلان آبظی فلانه نی بیرونه شبهه یوق ایندی. آنی آلتاچ آلتون ایله تلهسهک نیشلاب بولا. بالله! اوکو، ایبدش! شول آلتون ایچون طروش! یاری، ایبدش! آلتان تقدیرده شولای بولدی ایندی؛ اما صوگ بیرماسه، آنده نیشلارمز؟ آنه ایبدش مونه نیشلارمز- مین نیچکنه طروشوب، قوشطانلرنی آوز آشی ایله صیلاب... نیندی آوز آشی؟- ای بلمهگان بولسهک. اوزمزه بعض وقت قالاغه بارغانه، اچ بوشقانه یا کلس قنه تگی قزل باشلی صونی یورینگنه صوقغانه حسرتار بتوب سلامتله نوب قایتهمز بیت ایندی! آنه شول. شونی بتون بر چیلک آلوب بیرسهک، فلاجیه زور اولغه پریغوار آلسه، عشر فطر صدقه لری آغاغنه. نکاح، طلاقدن کوب بولا همسی آلتونغنه. الله بیورسه عدتار بار، یاش قزلرغه نکاحلر بار، طلاقلر بار، مال بولولر بار. بزنگ فقه کتابلرنه خصوصاً ابن عابدین حضرتنگ کتابنه: «وقال وقیل» لر کوب. آلتوننی کوبرک اودارسلر (وقیل) روایتله بوروب بور! اجتهاد ومنقطع بولغاچ، بزگه تقلید قالغاچ (قیل) نی یادرغنه، تولکی آلتون کوب کیلسون!

مال بولو خصوصنه «فرائض» ده روایتلر کوب، آلتون مولراق کیلسه ابن عباس روایتینه طوغری کیتوروب اشلاب یبارسه گنده یاری. کتاب بولغاچ بر روایتکه طوغری کیلگاچ یاری ایندی. اول خصوصه مجلسه سوز چغار- سهلر منطقه طارتوب بر آز ملاللقه کورسه تورگه ممکن. چونکه سلمنی قاضیسی ایله او قوب چقم، بیرشمام! الله بیورسه یاش قزلر خصوصنه آغاغنه ایبدش! اونار، اون بیشر صوملر کیله، کفنگه قولک بولغاچ کوب اشلر قیابوغه ممکن. اون دورت یاشهر جمیله نی؛ اولگان اون طوقز. یاشهر جمیله گه یابشدره سک قویه سک. موزیک عنقا بیت اول، نرسه بله؟...

۲نجی طریق: «آولاقغنه ایکی قدا آرالزغنه اوقیسکک، یاشی طولغاچ یازوب قویسکک. یا ایسه قدا لرغه فلاچہ اولغہ بارغز دیب ایتسکک، آنلر باروب قایتقان بولالر. مونلغی دویمانراق آغایلرنک کوزلری یومولا یا ایسه فلاچہ آغایلر سیزه رلک بولسه شهرگه، آخوندغه بارغان بولالر. یوللر کوب، ایباش! عدتی، آزی، کوبی عاداتی، ماداتی لرن برگه اویشدروب قاطشدره سکک شونک آلتون ایچون درستلانده کیتہ.

ای، ایباش! بزنگ فقہ کتابلرنک بولغان (وقال وقیل) لر برله بیک کوب اش قیلورغه مکن، بزگه بیک نق قچقورورغه کیرک: «اجتهاد منقطع!» دیب، چونکه تقلیددن ملالرغه کوب فائده چغه. تفسیردن: روح البیاننی آلورغه کیرک، انا آنک قزق حکایه لر بار صوگک، شولارنی سویلاب بیرگانک خلق شاق قاطه، انا الله تعالی علمنی بیرگان صوگک، اچی طولی جوهرگنه ایکن دیب سینک طرفقه آوالرده کیتہ لر. آلتون ایچون بوده یاخشی نرسه بیت.

طلاقدہ بایتاق نرسه قیلورغه مکن. موزیک قاطی راق سوز ایتہ باشلا سه: «علمانی سوککک، خاتونک طلاق بولدی» دیب آیرغه مکن هم شاهدده قویارغه بولا. حاصل کوب اشار اشلرگه مکن.

مونه ایباش مینم فکرم شوشی. الله بیورسه بایورغه مکن. طاغی بار ایکن ئلی: «یعنی مثلا مین بخاراغه باروب بسر اوچ ییل یاتورغه، قاری بولورغه ایتهم، چونکه مینم طاوش بیک شهب، قاری بولوب قایتسم، امام بولسم دخیک داخودلیراق بولور ایدی. فلاچہ شهرلرده تگی بایلر آلدنک اوشبو طاوش ایله اوقوب یبارسم، حتم ایتسم آلتون بیگراکک یوار ایدی.

- آلا ی بولغاچ یعنی قاری بولورغه اویلاغاچ مصرغه بار، یا که مدینه گه بار!
- مصرغه باررغه الله صاقلاسون: آنن بوزولوب قایتہ لر: مدینه گه بار-
غاناریک تورلی فکر ساتالر. قایک بخارای شریف! آنک چالمه سی ایله چاپاننی کیسه ک نیندی زور پاچوطک بولاسک هم بتونلای اولیا توسینه کره سک. بس شولای بولغاچ نادانلردن آلتون آغاغنه! والسلام.

ایبەش، ایشان بولسەڭ نېچك بولور؟ - بولدروب بولماس شول. - نيك بولماسون؟! نیندی نادان قازاقلرده بیر، ایکی آی بخاراده یا که خیواده طوروب قایتالر. - درست ایتەسڭ، ایبەش، آنید خاظردن چغارغە یارامی. قرآن بیکلەب بتکاج بلکہ طروشوب قارارمن، آنید بیک چیتکە قاغارغە یارامی، فلائچە اولانغی تگی آغایلرنی قولغە توشوروب بولسە یاخسوق اش کوریلور. وای صاری شیطان! نینداین خیالارغە توشە! خیال دیب خطأ ایتەم، کوز آلدنە کوزوب طورغان حقیقت ایکن! ای صاری شیطان! همه نرسە سینڭ ایچون قیلانە. نیقەر قانلر توگلە، نیقەر ظلم، جسبر، خیانت، یالغان همه سی سینڭ ایچون قیلانە وسینڭ ایچون کوب عبادتلر ریادن قیلانە؛ حقیقی اولغان شریعتنی سینڭ ایچون یوزگە بورەلر، کوب دراملر حلال بولوب کیتە! آلتوننی کورگاج بر صارتە فارسیچە بر بیت اووقوغان، بیتی خاطرمنە یوق ایشته بهیتینڭ حاصلی بو ایدی: «بلبلەم، بلبلەم! سین خدای توگلەسن، شونە دە خدای قیلە طورغان کوب اشنی قیلەسڭ!» دیگان.

شونڭ شیکلی خدایغە دیب قیلغان کوب عبادتلر، آلتون خاطرەسی ایچون بولوب قالادر. ایشانلر، ملاللر! تلەگن نېچك مینی سوگن، قرغە بورغالانگنر! اما حقیقت حاملر شوشی! آلتونغە کیلگانە کوب تللر کوب ملا-حظەلر کیسلەدر. بو خصوصە «آق ملا» نڭ بر شعرن ئەیتوب کیتونی موافق دیب بلەم.

«دنیا دە طولوب یاتقان عزیزلر بار؛ * صاندوغاچدای تللرن آچە کیسکن!» آلتون خصوصە اولان بو سوزلر مناسبتسزە کرسە دە عیب ایتەگنر ایدی! «اورنی توگل، مناسب یوق» دیب ئچقماگنر! ادنای مناسبیت یتسون! یەمی؟ مقصودە کیلەلم.

(صوفیه)

صوفی معناسنە نفحات الانس دە هم مکتوباتنە اوشبو روشچە بیان ایتەدر: امام قشیری دیبشدر. «رسول اکرم دن صوڭ مسلمانلرنڭ افاضیلانە عصرلرنە

صحت رسولدن غیرى بر نرسه ایله هرگیز آرتیرمادیلر، زیرا مصاحبت رسول فوقند نه فضیلت اولا. بس آنلره صحابه دیدیلر. عصر ثانیله کلفاره تابعین دیدیلر. صوگره ناس اورطه سنه اختلاف توشدی و مراتب مابین اولدی. اگر امور دینییه شدت اوزره امتساکلی فهم اولنسه آنلره «زهاده» دیولدی. صوگره بدعتلر ظاهر اولدی. و فرق آراسنه نزاع ظهور ایتدی. هر فرقه دعوی ایله دیدیکه: «زهاده بزده در!» بس خواص اهل سنت: کم نفسی نهی ایلر، وطریق غفلتدن قابلی صاقلارسه آنلر متصوفین اسمیله آیرلیدیلر. و اول اکا- بره بو اسم هجرتدن ایکی یوز یل صوگره واقع اولدی. بعضیلری: یونن کیوم کیدکلی ایچون صوفیه دیب اسم ویردیلر» دیدر. رسول اکرم یا- نینه ملازمت ایتسکان فقراء مهاجرین گه اهل صغه دیوب ایتولدی بس صو- فیلقه شونلرغه نسبت ایدلدی.

«صوفی» ننگ اولگی فاسی و اوغه قلب قیلنوب «صوفی» دیب ایتلی دیلر. مراق ایدن نفحات الانس ایله مکتوباته باقوب تفصیلون اوقسونلر! بز مونک اجمالن یازدق.

بعضیلر: «الصوفی؛ من صفا قلبه عن السكر و استوی عنده الذهب والمدر» دیگانلر. یعنی صوفی شول، آننگ قلبی کردن پاک بولور هم آننگ قاشنک توپراق ایله آلتون برابر بولور.

بزده: صوقر صوفی؛ صوغان ییمهس، بیسه قابوغنک قویماس!« دیمز. خیرسزنگی آلتون طاغی کیلوب چقدنی. وای حضرتلر! علملر! آلتون ایله شریعتنگ بر امری طوغری کیلسه قاراب قاریق ئلی! جامع الرموز، رد المختارلردن برر روایت طابولماس میکان؟ آلتوننی اچقنرماس کبک کو- رنه مز. افندیلم، حق سوز آچی کیلدر. بو اورنک دخیک «آق ملا» ننگ بر ایکی به یتون یازودن اوزمنی طیبیه آلامدم.

خشیت علامتی شوندن ظاهر * دین بیروب دنیا صانوب آلامانلر *
چایی کیلسه آلورغه حاضر طوره، * قارماغی آلمس بارماغنک! *

بعض تاریخدارده صوفینی حکیم معناسنه یوروتکنلر کوب یرده صوفیه منهبی ایله حکماً منهون بر یرده بیان ایتهلر. راهبیلر صوفیلری ایله مک یل پادشاهلق قیلغانلر. آنلردن کوچوب یونانیلرده حکیم فیلسوف دیگانلر. فیلسوفلر ایله بتون دنیاغه مالک بولغانلر، آنلردن صوگره صوفیلق، حکیم لک فیلسوفلق عربلرگه کوچدی؛ آنلرده حکیم لری سایه سنک بتون دنیاغه مالک بولیلر. صوفیلق بزنگ تاتار آراسینه کرگان یندی بتونلای ایکنچی معناغه کوچدی. بزده صوقر معناسنه استعمال قیلنهدر، چونکه بر صوقر کورسک: صوفی آبظی! دیمز. ایندی بزنگ حکیم لرده شول صوقرلر بولوب قالدی؛ شولایک درست اسم بیرگانمز، چونکه بزنگ تاتارلرنگ علم معرفتن صوقر ایکن. ناکلری کوز آلدننه. قراننگ اچی طولی حکمت بولسه ده. اولگی علمالرمز قرانک اولغان حکمتنی آکلارغه طروشدیلر (وقل ربی زدنی عاماً) آیتینک مصمونچه عمل ایلوب اوقوغه صارلایلر. بز ایسه علماً وایشانلر اوزمزننگ نفسمزننگ یولینه خلاف بولا دیب خلقنی اوقمماسقه هم یالقاوغه اوگره توب بتدک. اگر برسی هنر علمی اوقورغه کرسه قطعاً درست توگل، شیطان علمی اوقیلر، دیننی بتوره لر دیب تجردق هم تجرمق مز.

«دین معیشت» ژورنالینه بعض مقاله یازوچیلر: «دیلبگه سی قویروق آستینه قصولوب تیبه، تیبه دولانغان آط شیکلی قیلانلر». ایماننی اوزلریگه قوچاقلاب آلوب اچقندر ماسقه طروشهلر، اوکغه قاراسا کک کافر، صولغه قارا- سا کک کافر! حبل متین اولان دیننی آط قلی شیکلی نچکه لهب بتوردیلر.

درست، بو سوزلرگه: هی آحمق! قارا ئلی، نی یازغان بولغان! مالا کاسوس! دیه قزاروب، بورتفوب سوگنورگه کروشورلر، شاولاشورلر....

لکن نی قدرلی شاولاسا کزده مین سزگه حقیقتنی سویلیم! چونکه مینده ئله قایه اوقوماغان، بار بر سز یاتقان مدرسه ده مینک یاتقان، سزنگ کبگوک شول فکرلر ایله تربیه لوب شاگرد بولوب آخرنک، امامک بولغان، هر قایو-

مرنگ اخلاقمز، اطوارمز معلوم همك اسخولاستيك تمصيامزده شولايوق معلوم. كله بو شنى قرن صالوب، اوستال صوغه، صوغه منطق مناظرهسى قىلغانمز بو كوونگى كبك خاطرمة. «نگى نى برهان عرش ايله الزام قىلغان ايدك، اَما صوك بورنى توشدى!» ديوب ايسروب يورولرمز يتارلك بولدى ايندى. قورى آوزدهغى برهانلر طاوش ايله هواغه طارالديك بتدى دنيا و آخرت بر فائك حاصل اولمادى، بر اش كوره آلمادق. اَما صوك طاوش شهب بولدى، شاولاشدق. اَما نى فائك؟!!

باشقه ملتلر برده شاولاميلر، نه، اش كوره لر. بزنگ هر اشمز يل كىي هواغه اوچدى. باشقه ملتلر بزگه هر نرسه نى ياصاب بيرديلر. «تيزگنه خبرله شو ايچون تىليغرام، تيزگنه يورو ايچون تيمور يولى هم آشلق باصوغه، پچان چابوغه هر قايسينه ماشينه ياصاب بيرديلر. حاصلى آشاو ايچو ايچون صاوتلر، عبادتلر ايچون كيوملر حتى چالماغه قدر صوغوب بيرديلر، بز همان ئلى «برهان عرش» لر ايله چوالامز مونه حاضر ايندى قوش كىي هواده اوچا باشلاديلر. بز، «برهان عرش» ايله نيشلادك؟! اي طوغانلر! قرداشلر! عارلا- نيك ايندى! بزده اشكه كروشيك ايندى! يوقلاميق ايندى! آه، بز كورمىمز شول حقيقتنى، آنى كوررگه بزنگ كوزلر صوقرايغان شول. ايندى كوزمىزنى فكرمىزنى خدا اوزى آچسون! (آمين!).

مقصوددن چيتكرك كيتكان بولسه قك يوقاريك ايتكانچه همان ادنساى مناسبت بار شول، شول يتسون!...

متصوفلردن بعضيلر آيتنى بيك ايركون تفسير ايتكانلر، قراننى تورليچه تفسير ايتو اولدنو ك كيلگكان ايكان. مفرع الحلايق صاحبي شيخ محمد افندى: جهنم آيتلرون بتونلاى خلاف ظاهر تفسير ايتهدر: «لا يملكون الشفاعة الا من اتحد عند الرحمن عهدا» (سورة مريم ۱۹ آية) آيتندن طريقتنى آلدرد. يعنى شفاعتك مالك بولماسلر، مگر اللهدن اذن آلغان كشييلرگنه مالك بولورلر. - ترك بولغان شيخ كامل سلسله ايله پيغمبر (عم) طوتاشقان بولادرد.

رسول اکرم؛ اول عهدنی معراج کیچہ سنک اللہ دن آلدی. رسول اکرم، اسرارنک حقیقتون معراج کیچہ سنک حق تعالیٰ دن آلدی. شول اسرارنی حضرت ابوبکر الصدیقنک کوکرا گینہ قویدی؛ اسرار تبرکا امتلرینہ قالسون ایچون دی. دخیک حضرت جابر رضی اللہ عنہ دن روایت قیلوب ایته: «علم ایکی تورلی: برسی علم قلب (یعنی قلب علمی) بو علم؛ علم نافعدر. برسی؛ تلهگی علم؛ بونی آدم بالالرینہ دلیل ایچون بیرلدی. «مرج البخیرین» علم ظاهر ایله علم باطننک حق تعالیٰ حقیقتنی یباردی. انسانغه «یلتقیان بینهما برزخ...» یعنی آنلر ایکسی یولد اشلر، طوغری یولغه کوندررگه یاقین لر دی. «لایبغیان» بو علم ظاهر ایله علم باطن قاطشمیلر. آنک ایچون علم ظاهرنک بحری اللہ تعالیٰنک عنایندن نجات بولوغه کوندره، علم باطننک بحری اللہ تعالیٰگه یارلقانوغه کوندره، شول سببلی ایکسی قاطشمیلر.

عبد الوهاب بخریندن روایت قیلوب ایته: ثواب ایچون عنایندن نجات ایچون عبادت قیلونی حیوانلرغه یجان ازلاو قبیلدنکده دی. «فبای آلاء ربکما تکنبان، یرج منهما اللؤلؤ والمرجان» علم ظاهر دن شریعت حاصل، علم باطنن حقیقت هم علم معرفت انات حاصل بولا. مجرد علم ظاهر ایله توحیدنک حقیقتی حاصل بولی. دی. حقیقت توحید ایکسی علم ایله حاصل بولادر. دی.

ارشاد خصوصنک کیتوره: «خنوه» آکیز، بز تلقین قیلغان ذکرنی، یعنی طریقتک ککر! «فعلوه» باغلانکز، تلقین و توحید ذکر ایله! «ثم المجیم صلوه» سالکز عشق محبت اوطینه. «ثم فی سلسله ذرعها سبعون ذراعاً فاسلکوه» مقام ارشادقه ایرشکان بولسون، مشایخننک سلسله سینہ یتمش واسطه ایله اولسه ده. دی. ظاهر تفسیرگه بتونسلای خلاق، عشق اوطی جهنم اوطننن اسسی دیمش. مونک ایچون کافر یاصارلر میکان؟ بولماس کبک کورنهر. تفصیل استهگان آدملر هم حق افندیکنک مفرع الحلیق اسمای کتایینده مراجعت ایتسونلر!

بعض لری طریقتنی «واد اسم ربك وتبتل الیه تبئیلا» آیتندن آلمشیر. حق تعالی نی ذکر ایت، آگا توجه تام ایله متوجه اول. طریقتنک ذکردن مقصود شول توجه دیلر. حاصل اوشبونلک کبک آیه وحدیثلر وروایتلر کوب آنلرنی بیان ایتوگه رسالهمز مساعد توگل. تفصیل استهگان آدملر تصوف کتابلرینه مراجعت ایتسونلر!

متصوفیننک اؤلگیماری عالم، فاضل وکامل اولمشیر. قراننی حکمتلی روشه آکلاب تفسیر ایتمشیر. علمی وادبی صورتک مناظره لری، صبر و تحمل لری ریاضت لری، کورکام خلقاری هر قایوسیننک کمالنک اولمشیر. اذا وجفاغه تحمل لرینه وصبرلرینه هیچ عجب ایتمه سلک توگل. متصوفیننک ایکن زورلرندن برسی ذوالنون مصری حضرتلریدر. اسمی ثوبان ابراهیم اوغلیدر، کنیه سی ابوالفیض، لقبی ذوالنون در. اصل مصرلق اولوب، علم یولنک کوب سیاحت لرده بولمش.

اؤلگی سفرمه آلوب قایتقان علمنی. عوامک، خواصه قبول ایتدی؛ ایکنچی سفردن آلوب قایتقان علمنی خواص قبول ایتدی؛ عوام قبول ایتمه دی؛ اوچنچی سفرمه آلوب قایتقان علمنی خواصه، عوامک قبول ایتمه دی. دیر. اؤلگیسی ثوبه علمی ایدی آنی عوامک، خواصک قبول ایتدی؛ ایکنچی سی: توکل، معامله، محبت علمی ایدی آنی خواص قبول ایتدی؛ عوام قبول ایتمه دی اوچونچی سی حقیقت علمی ایدی، آنی عوامک، خواصک قبول ایتمه دی. خلق نلک علم و عقللری صغدمادی، انکار ایتدیلر، جنک، جدال قوبتاردیلر. دی. بغداد علماسی شهردن قووب چغارغانلر، آرتندن طاشلر آتوب، دهری! کافر! مرتد کبی لفظلر ایله قچقرغانلر. ایسکی آبیاق کیوملری کبی نرسه لر ایله قوغانلر بیچاره نی افراط خورلاغانلر.

ذوالنون مصری حضرتلرینه حقیقت حال معلوم بولغاچ آنلرنک قیلا- نشارینه برده ایسی کیتمگان، چونکه آنلر معنورلردر، اوزلرینک نفسلرینه ایهرگانلر، آز ماز ظاهری علملک گه ایسروب، اوزلرینی علملک نلک

نهایتینہ ایرشدک فرض قیلوب یورگان ایسروک، تیایلر، مھنونار ایله طالاشوب اورششوب طرو، اوزیسه بر نوع تیایلک ایگنچیلگون بلوب، صبر و تحملنی آلغه آلوب یولنک دوام ایتمشدر. «اشد البلاء علی الانبیاء ثم الاولیاء ثم الامثل فی الامثل» حدیث شریفنی اویلاب صبر ایتمشدر.

حقیقتنی بیان ایسکان علمالرنک هر قایوسینه موندای بیللر کیلگان. اسرائیلیات ایله اسخولاستیک علمینه چومغان آدملر انانیت لری ایله ایسروب نادان خلقه وسوسه بیروب حقیقی عالم آدملرگه کوب بیللر کیتورگانلر. یوقاریغی حدیث شریفنک مضموندن فهملر، آنلرنک هجومینه تحمل و صبر ایترگه کیرک، چونکه آنلرنک هجومی خدای طرفندن اجر و ثواب بولادر. ذوالنون مصری ۱۴۵ هجریه دنیادن کوچمش. اللهنک رحمتنک بولسون. دنیادن اوتکونگه قدر تبرککه راحت ویرمه مشدر.

متصوفیندن اوشبو برسینک ترجمه حالی بزگه درس اولسوغه یترار. بو زمانهغی ایشان افندیلرنک قیلانلارن تطبیق قیلوب قاراساق؛ آراده نسبت بین السماء والارض ایگنچیلگی قویاش کیی ظاهردر.

ذوالنون مصریغه وارمایوق! مونه یارطی عصر مقیم کیلگان ایشانلرده حاضرگی نادان ایشانلرغه قاراغانه کوب انصافلی بولغانلر. بز بلسگان استرلی طماق ایله استرلی باش حضرتلری عالم ومنصف اولوب نفسلرین صندرغانلر. استرلی باشنده حارث، حرات حضرتلر؛ استرلی طماقنک کمال حضرتلرگه هر قایلورینه بیگ کوب خلق تابع ایدی. علم ظاهرده هم شاکردلری کوب ایدی. استرلی باشینه معلوم حضرتلرگه بر آدم تعلیم طریقت استهب کیلسه: «استرلی طماقغه بارکز بزده کمالت یوق!» دیگانلر. اما بز، بتون کمالتنی اوزمزگه گنه خسر قیلوب، ممکن قدرلی وسوسه قیلوب، بر بزمزک مریدلرنی قوطورتوب طارتوب آلورغه طروشهمز هم اوزمزنی آرتق کورستورگه طرو-شهمز. عیبت، تهمت بزلرده. نیچککنه ایساکنک نه شه کی خلقلر بارسید بزده! باشقورط اچنک بر یاش فکری شان ایله بر قارت فکری ایشاننک

واقعەسون بو بو اورنك ذكر ايتسك فائىدەن حالى بولەس:

ياش ايشان خلقنى اوقوغە، مکتب سالوغە، معلم آلوغە، وظیفە بیروگە، مسجد مدرسه ایچون یرلر وقف ایتوگە دعوت قیلە. قولندن کیلگان قدرلی سویلاب پریگژار یاصاتە، نیچکەن وجودکە چغاررغە طروشە. هر اولکە همان شونی سویلی.

اما قارت ايشان تيسکە ريسندن يورير.

بر اولکە ياش ايشان خلقنى اوقوغە کوندر، مکتب تربیه سی ایچون بر نیچە دیسه تینه یر وقف ایتەرگە کوندر، پریگژار یاصاتوب کیتکان. خلق تمام ممنونیت ایله کونوب قالغانلر. شولوق یاش ايشان آرتندن معلوم قارت ايشانکە کیله. بوگا یاش ايشانکە خنمتون ایتکائلر. قارت ايشانکە. یارای، ایندی یارای ایندی، شولایک ایندی آنی یا کائلار یاقلی دیب ایتهلر. بز اوزمزدە دورت قارندیق ترەزەلی مدرسه دە اوزمز یلکەمز ایله اوطون طاشوب اوقودق. بزنیك چغارب طاشلامایلر، کشین کیم بولما دق، بار بر بزنیك «حضرت» دیب ایتهلر، وزك جفا طارطوب اوقوساك اول عام مبارک بولادە. هم فائىدەلی بولادر. شولای ایتوب خلقغە یاخشوق وسوسە بیرگان. خلق وقف ایتودن صونغانلر. پریگژار شول کوینچە یاطوب قالغان!...

ای، حضرت! بومیدر طریقت! بومیدر شریعت! اوزك بلوب طوره سلك ایچ! فقه کتابلرنک، مختصر بولسون، هدایه بولسون. وقف ایچون مخصوص باب یاصاب بیان ایتەر. مشهور بخارای شریف دەده همه مدرسلر وقفلی، مدرساری خنمتکارلری وقفندن تربیه ایتولەر. بونلرنی آزر ق اولیلاو کیرک ایسی. سوتندن ده پاک بولغان متصفین لر طریقون بوندای وسوسه لر ایله، حسد ایله پچراتماسقه کیرک ایسی. بو خصوصە دخیک آق ملانک بر ایکی بیتون یازوب کیتودن اوزمنی طیبه آلیم!

«هر کمنی انانیت آداسدردی، * قیشایدی شول سبیلی آلیق باصو.»

«اخلاق مرضیه نی آرتقه طاشلاب، * مسودنی حقارتلاب کوکل باصو.»

مسكين بىك تجربه ايتوب حق سوز يازغان. حاضرگى عاماً وەشاىغار هر قايومز بو بيت نىڭ مثالى ايله مبتالارمز.

بو رسالەچىكم اوشبو اورنغە يتكىنەك مەترم شورى مۇلەسىنىڭ ۱۴ نچى نومىرى كىلىدى. بىك صوصاب اوقورغە كرىشم. عبدالقيوم بېمانى افدىنىڭ: «حكمت اسلاميه» سرلوحەلى مئالەسون اوقوب تمام اوزمنىڭ مقصودىمە موافق طابىم، مەنون اولەرق رسالەمە شورى دن كوچروب، علاوه ايتمەيە قصد ايتىم، چونكە بىنم رسالەمە قاراغانەك فصیح هم زىبەسى گنە بىيان ايدىلگان، بدلىنە: پولنى فاتحە يباردم، چونكە ايشان نىڭ اشى دعا بيت!.

حكمت اسلاميه (تصوف) (*)

متصوفين مىسلكى، حقيقى تصوف نىڭ اخلاقغە تائىرى، تصوف نىڭ شرط وعلامتلىرى. تصوف اسلاملر آراسىنە معروف بر مىسلك اولوب ابن خلدون ديدىكنچە ۳ نچى عصر ھجرىك انتشار ايلمشدر. مذکور مىسلك صاحىبارى، دنىيان اعراض علامتى اولمق اوزرە صوف (آق جون ماتىرىيە دن) جەلر كىيىكلرى ايچون «صوفىيە» دىيە معروف اولوب، آنلارنىڭ مىسلكارىنە «تصوف» نامى وىرىلىشدر. متصوفين نىڭ توب مىسلكى: حاجت اصلىيە دن آرتق مال جىياقغە سعى قىلماي بلكە تصفىيە باطن برلن چالشمق وەر تورلى شەوات نفسىيە لردن واز كىچمەك ايله اولور ايدى.

تصوف؛ اهل علم اولان آدملردن اولدىغىنەن، نى قدرلى فائىلى ايسە، نا اهل اولان جەلأ آراسىنە شايىع اولدىغىنە، اسلامغە ضررىك كوب اولمشدر. بعض مؤرخلارنىڭ ديدىكنچە، بغدادنىڭ خراب اولمىنە چىنگىزدن بىگاراك، نا اهل اولان متصوفين لر سبب اولمشلردر.

اسلاملر آراسىنە عزالى، فخرالرازى كىي عالملر، تصوف ايسلە علوم

(*) احياً العلوم و ابن خلدون تارىخىدن مقتبس.

معارف نورنی برگه جیدقلرنندن اسلام دینینه فوق العاده خندتار تیماشاردر وائمالسز عزیز اثرلر بر اقمشلردر. لکن صوڭ عصرده اسلامارنڭ خلافتاری کبی تصوفک نا اهل آدملر وبر طاقم جاهللمری قولینه توشدکن اسلاملر آراسنک علم، معرفت نڭ سونوینه، معناسنی آڭلامای (توکل) دعواسی قیلوینه هم اسلاملر آراسینه هر تورلی حرافتار تارالوینه السوغ سبب اولمشلر. شرطلمری طابلقه و اهل کشیار قولنک اولدیغنه تصوفنڭ تهذیب اخلاقغه فائلسی اولوینه انکار قیلمه ساقه، صوڭ عصرلرده نا اهل آراسینه طارالمش «ایشانیزم» لک حقیقی تصوف دن چاقرمارچه یراق اولدیغنی جسارت برله دعوی قیلورمز.

اهل تصوفنڭ الوغلرنندن اولان «عزالی» حضرتلاری «علوم معارف» دیه قیللمشی؟ مسلمانلر آراسینه فتنه ایقاط ایتدیکنی واوزینه تابع اولغان حکومتکه شکایت ایتدیکنی ایشتمکیز بارمی؟ اگرده (۱) رحیم ایتوب عزالی وباشقه تصوف شیغلرنندن شویله وویله بر دعوی صادر اولدیغنی اثبات قیللسلر، یزده بو کونک اولان ایشانلرنڭ آلیق طوفراقلرن کوزگه سورمه ایتەرگه حاضرمز. تصوفنڭ برنجی شرطی! دنیا وما فیها دن اعراض ایتوب و محبتنی جناب اللهغه دوندرمکدر. مثلا بر آدمنڭ قولنک عادتق بر طاش اولوبنک، شول وقتک دنیا بهاسی بر قیمتلی آلماس کورسه و عادتق طاشقه رغبت و محبتی قالمادیغی کبی، تصوف یولینه کرمش و جناب اللهغه محبت درجه سنی طابمش آدم عذنک دنیا و دنیا دولتلرنڭ عادی طاش قدری قدر قیمتنی قالماس. لکن بر آدم آلماسنی کورمه مش، و قدرینی بله مش کیمسه گه آلماسنی نه قدر مدح قیلسه ده، حقیقی رغبت حاصل اولمادیغی کبی، محبت الله دن خبری اولمغان آدمگه نه قدر مدح ایدلسه، و نه قدر دعوی قیلنسه ده اول کشی حقیقی محبت

(۱) لکن بزم قارشمزده ایشان، مریدلر جمع قیلمق و آنلر آراسنک سیلا نوب یورمک و تصوف دیه خاقتنی کسبسز و فقیر قاللرئق و مسلمانلر آراسنک فتنه چغارق تصوفدن توگل اسلامیتدن یراقلاشمقدر.

درجه سینی طابا آلماس. بر آدمڭک تصوف طریقته کرمکینه و حقیقی محبت درجه سینه ایرشمکینه کامل ایمان صامبی اولمق شرطدر. ایمانین مراد؛ کلمه شهادت کیتورمڭکنه توڭر، بلکه بتون قلمی ایله جناب اللهنی سومکدر. بر آدم نه قدر محبت دعوی قیلسه قیلسون! شهوات ولدانتنی «الله» ایماد ایتودن واز کیچمهسه، هیچ کورمه مش بر آدمڭک اصل طاشنی طانوماقنی دعوی قیلوی قیلننن بر خیالدر. انسان ایله جناب اللهنی معرفت و حقیقی محبت آراسنڭک حجاب مرتفع اولمقجه حقیقی محبت حاصل اولماس.

اشته، شول حجابلرنڭک اڭ الوغاری دورت نرسه در. مالغه محبت، مرتبه ولوازمگه محبت، تقلید، معصیت؛ چونکه (بر مرتبه فکر ایرکزی!) بر آدمڭک کؤکلن مال و مرتبهگه محبت اولدیه اول آدم، عمرینی مال جمع قیلوغه (۲) و مرتبهگه ایرشورگه صرف قیلورده بو آدمڭک کؤکلن جناب اللهغه محبت برله شورمی؟ تقلید ایسه حجابلرنڭک اڭ قوتلیراندنر، چونکه بر آدم اوزینڭک علم و فکری برله خداغه تقرب حاصل قیلماسه، بر منهبکه طرفدارلق، دیگرینه قرن باقسه اول آدمه تصوف بولماس؛ چونکه تصوفڭک اصل مسلكی بتون مسلمانلره حقیقی محبت و حقیقی اخوتدن عبارتدر. بر آدمک منهب تعصبی اولدیه اول آدم غیر منهب کشیلرینه طبیعی محبت ایته آلماس. معصیت ایسه پرده اولوی هر کؤگه معلوم اولسه کیرک، چونکه بر آدم هر تورلی فسق، فسادتی قیلسه، باشندن آیاغینه قدر معصیتکه چوملسه، اول آدم برله جناب الله آراسنڭک نه تورلی علاقه اولسون؟ بر آدم بویله اولوبک طریقته

---

(۲) بر آدم مال جمع قیلسه هر تورلی بیوک وطنطهلی یورطار صالحه و اوزینی بر لوازمگه کرتمک ایچون معاذالله اوز مسلمانینی فتنهگه سالورغه حال ضرطورسه و اشی هر وقت فتنه فساد اولسه، بو آدمڭک تصوف دعوی قیلوی و انسانلرنڭک اخلاقن تهذیب ایته من دیوی، بر حقسن اولورده قالور.

«کبر مقتا عند الله ان تقولوا مالا تفعلون»

دعواسنى قىلسه، بىر كلمه عرب لغتى بىلمەش بىر كەمسەنلەك قىران سىرىنە مطاع اولونى دعوى قىلو كىبى اولور. چۈنكى قراننى آكلامق اىچون لغت عربىنى، صرف ونحو بىرلە اوگرەنگان اوستنە، تمام حقيقتنە مطاع اولمق اىچون، معان، بيان، بدیع، تارىخ كىبى بىر نىچە فنارە وقوف لازىمدر. شونلەك كىبى بىر كەمسە طریقت يولینە كىرەلمەك تەسە، اول معاصىدن پاكلانمق وصوگرە هر تورلى ياخشىلىقلارنى قىلارغە مداومت قىلارغە تىوش اولسور. اگر بىر آدمە اوشبو شرطلار طابولسە، طهارت آلاچ نماز اوقورغە درست اولدىغى كىبى شوشى دورت تورلى اشكە رعایە قىلسە: مال ودرجە دن اعراض، تقلید و معصیتنى ترك قىلسە؛ شول شرطلارنى رعایە صوگنەك بىر مرشد كامانلەك درسینە كىرەك و طریقت يولینە قدم قويمق مەكن اولور.

اشكە موندن، شیخ، نینداین كمالت صامبى اولمق لازم ایدىكى فكر ایدلسون!

عبدالقیوم بهمانى (چولبات).

دل بىمىمى يارك، كلام تاخى اينجتمز * دوارسە زل علاج تاخى اسباب شفادنددر. فاضل محترم بهمانى افسدینلەك مقالهسى اوشبو یرنە تمام اولدى. بارك الله گوزل تفصیل ایتەمش. انصاف ككوزى ایلە باقوب، گوزل مطالعه ایتەن انسانغە زور درس ویرەمش. تصوفلەك حقیقى معنی سون گوزالچە آكلانمەش بهمانى افسدینلەك بیانی عقلایى، حكمتلى عالملرە اثر ایدەچكەن شېهە یوق، جا-هالمرە ایسە: «وغاطب الجاهلون قالو سلاما» وارد اولمشدر. آخردە ینە بىر خطاب وندا ایتەمن!

حرمەتلو ایشانلارم! حضرتلارم! ملالارم! اماملارم. ملتە خىمت ایتو قصدى ایلە اوشبو اورنلارنى قبول ایتەمش افسدیلارم! اورنلارغە جنسایت ایتەمەگز! صارى شیطان آلتون قصدینە توشوب ملتەنى بىر بساد ایتەمەگز! «هبا منثورا» اولمەسون! حقیقى تصوفنى آكلانمەك! بغدادق بىساروغە سبب اولمش نادان ایشانلر سبب اولدىغى كىبى، تاتار ملتون بزدە باطرمايەلم! اولودن قوطلوب

بولماس، قبرمزه ملتڭك لعنت يا ئغرلرى ياوماسون! آنسك حالمز بيگرك
 ناچار اولور، هر نرسه نڭك اوزينه كوره دولاوى بولا ديلر، چيگرتكه ده اوزينه
 كوره دولى ديلر؛ مينك اوزيمه كوره دولادم، باقردم، قچقردم! «انما الاعمال
 بالنيات» حديث شريفنه تمسك اينارك اجر اميد ايدهرم.
 خطالرم اولسه عفو بيوره سر!

ايشان حرات ايدارف (القارغاي).

